

SETOMAA

ilmub aastast 1995

Seto lipp kõrgele!

Vanemate Kogu algatus lippude ühistellimiseks on kiiduväärt ettevõtmine. Praegu näeb Seto lippu vaid üksikutel sündmustel ning üksikutes kohtades. Samas on Setomaa omapära, ja oma lipp kaasa arvatud, just see, mis tõstab meie piirkonda esile ja muudab ta eriliseks.

See erilisus, mis väljendub oma kelles, rahvarietes ja kultuuris tervikuna on Setomaa suurimaid väärtusi. Oma väärtusi tuleb hinnata ning anda sellest ka selgelt märku. Siis hakkavad neid ka teised austama.

Lipp, mille muster ehib ka Setomaa ajalehe esikülge, pole küll kuigivõrd vana, alles mõneaastane. Kuid just Setomaa lipul on võimalik saada kõiki setomaalasi ühendavaks sümboliks, olenemata, kust on nende juured ja millise rahvakultuuri kandjatega on tegu.

Nii nagu Eesti maarahvas kogunes omal ajal sini-must-valge alla, märkides rahvuslikku ärkamist, tuleb ka Setomaa rahval teha pingutusi ühise lipu all nii otseses kui kujundlikus tähenduses, et piirkonda saabuks taasärkamine ning õitseng.

Seto lipp sai mõne aasta eest õnnistatud, kuid sellest faktist ei piisa. Sümbolid elavad vaid siis, kui leiavad laialdast kasutust rahva poolt. Muidugi ei saa seda kõigile ka peale suruda, kuid üht-teist saab selles suhtes siiski ette võtta.

Kujutagem ette, kui Setomaale saabuv turist näeb auto- või bussiaknast kõikjal lehivaid seto lippe – küllap mõistab ta kohe, et on sattunud erilisse piirkonda. Kohalik omapära on see, mis turisti alati ligi meelitab. Ja Setomaa areng käib kindlasti käsikäes turismi arenguga.

Kui eramaja omanikke ei saagi sundida kohustuslikus korras lippu heiskama, siis saaksid seda teha vähemasti omavalitsused ning teised ühiskondlikud asutused: koolid, kultuurimajad, muuseumid... Ja miks mitte teha kokkulepe ka turismiettevõtjatega. Kindlasti on mõned neist juba selle peale tulnud, et kohaliku omapära ärakasutamine annab neile mõningase konkurentsieelise võrreldes ükskõik millise teise tavalise turismitaluga. Ehk tuleks Vanemate Kogul mõelda ka seto vimpli peale, mis oleks eramajade omanikele taskukohasem ja mida võiks oma taluõuele alati heisata.

Selge see, et lipulehvitamine iseenesest õitsengut ei too ning meie eest midagi ära ei tee. Tegelikult on see vaid heaks alguseks setomaalastele – kui on olemas ühised eesmärgid, mille nimel tegutseda ja sümbolid, mille all seda teha, siis ülejäänud on pelgalt pealehakkamise küsimus. Loodetavasti ei jää lipuiniitsiatiiv Vanemate Kogu lähituleviku ainsaks asjalikuks ettevõtmiseks. Palju on räägitud Setomaa potentsiaalset – kui seda praktikas ei rakenda, jääbki potentsiaal igavesti unistuseks.

Lehte tegevä:

Toimetaja – Taro Igor, tel. 7954494, mob.5273985, e-post: igor.taro@setomaa.ee

Kiil – Sarvõ Õio

Makett ja külesäädmine – Taro Julia

Kirätsura: Nutovi Mirjam, Hörna Maar'a, Sarvõ Õio, Lillagu Anti, Riitsaare Evar, Andresoni Sigre, Linnamäe Lauri, Ilvese Aapo, Kauksi Ülle, Hörna Aare, Matvei Arvi, Raudoja Ahto

Välläandja: Setomaa Valdade Liit

Trükjä: AS Printall

Lehe ilmumist tugõva Setomaa Kultuuriprogramm

Kiri Kiroda: Igor Taro

Setomaa ajaleht

Laossina küla

64308 Mikitamäe vald

vai igor.taro@setomaa.ee

Toimõndusõl om õigus kirju toimõnda ja naid lühendä

On tarvis haritud noori

MARGUS TIMMO

Setomaa valdade Liidu juhatuse esimees

Äsja lõppes taas üks kooliaasta ning hulk Setomaalt pärit noori lõpetas gümnaasiumi või põhikooli. Nad seisavad valiku ees, mida edasi teha. Ehkki näib, et valik puudutab vaid õpingute jätkamist, suunab see valik ka noore edasist käekäiku – kas jääda tulevikus elama Setomaale või minna ära.

Küsitlused näitavad, et paljude noorte ja nende vanemate arvates on Setomaa omane ja huvitav, siin on hea elada. Aga noortel ning veel rohkem nende vanematel pole kindlustunnet, kas siin on võimalik ka tegevust leida.

Setomaa ja pärimuskultuuri jätkusuutlikkuse seisukohast on esmatähtis, et noored inimesed siin elaksid. Selleks on

vaja, et nad leiaksid meeldiva ja tasuva töökohta, mis ka piirkonda edasi aitaks. Mida selleks teha?

Usun, et Setomaal on veel väga palju kasutamata võimalusi. Kõige suurem «uinuv» võimalus on inimesed ise, kes ei julge unistada, veel vähem unistusi ellu viima hakata. Kuid kasutamata on ka keskkond – Setomaa loodusvarad, maastik ja miljöö. Kasutamata on

Juba sellel aastal on võimalus hakata maksma stipendiume siia tööle asuvatele kutseoskustega noortele

meie unikaalse kultuuri lai tunnus, mis on lisaväärtus ja konkurentsieelis meie kaupadele ning teenustele. Täiesti kasutamata on meie piirkonna võime toota ise oma tarbeks soojus- ja elektrienergiat. Traditsioonilise põllumajandustoodangu-

ga väikestel põllupidajatel pole ehk tulevikku, kuid nende jaoks on võimalus uude kultuuride – aiandussaaduste, ravimtaimede, energiatoorme ja muu – kasvatamine. Loomulikult on selleks vaja ka uusi oskusi.

Peab tegema õiged valikud ja uskuma eelkõige iseendasse.

Eesti Maaülikoolis on suur hulk erialasid, mille lõpetamise korral on võimalik leida Setomaal töö. Eesti Maaülikool pakub juba kolme aastat kolme Setomaa noore jaoks õppemaksuvaba õppimisvõimalust. Setomaa Valdade Liit ja Seto

Kongressi Vanemate Kogu on omalt poolt valmis aitama leida kooli lõpetamisel tööd.

Eesti Hotelli ja Turismimajanduse Erakool võimaldab samuti juba teist aastat kolmele Setomaa noorele õppemaksuvaba koolitust turismietvõ-

luse erialal. Õppima oodatakse maaturismi ettevõtjaid, maaturismiettevõtete töötajaid, maaturismiettevõtet rajada soovivaid tulevase ettevõtjaid. Õpe on korraldatud paindlikult tsüklikena, taotleda saab sõidu- ning ka õppetööst.

Setomaa arenguprogrammist toetatakse ka kutsekoolides õppivate noorte praktikat Setomaa ettevõtjate juures ning juba sellel aastal on võimalus hakata maksma stipendiume siia tööle asuvatele kutseoskustega noortele.

Kõigis Setomaa koolides on sisse viidud majandusõpe, mis annab noortele algteadmised majandusest ja ettevõtlusest. Majandusõppe läbiviimiseks on plaanis kaasata ettevõtjad just Setomaa majanduse seisukohalt suurt potentsiaali omavatest valdkondadest.

Setomaa vajab noori, haritud ja ettevõtlikke inimesi, kellel on ideed. Siis saab ka Setomaa Valdade Liit aidata teil üles leida võimalused oma unistused ellu viia.

Linnamäe Lauri: Targast saaminõ ja limusiiniga hojotaminõ

Loi ildaaigu üleriigilistsõst aolehest suurõ huviga, õt latsõ keskkuuli lõpõtaminõ lätt vanõmbidõlõ massma määnegi' 10 000 kruuni vai rohkõbagi'. Ütle ausahe, tuu nummõr olõ-õs üllatus.

Midä tetä', sääntse' nuu' hinnä' ommavagi', mõtli viil eis'. Ku su' kündrepiu' tsibiläsenä kuuli lännu' lats om katstõist aastakka õks ar' k' aun' ja nakas sis jo' eloh poolõldõ eis' hindä iist saisma, sis tuu kuu-palga (nii 10 000 tuu keskmäne palk jo pidi olõma) jolvat õks latsõ jaos kokko hoita'.

A Eestih om kül' kotsusit ja ka' eloalasi, koh riigi keskmäse palga saaminõ om avvu-, mitte häbüasi, koh viiekotusõlinõ palganummõr om suurõ osa inemisi jaos viil kavvõndõh. Ku' seitungih kiro-tõdas, õt 10 000 om tuu raha, minkõga nii vai naa arvõtama piat, sis piasi' jo Hummogu-Viromaal vai Lõunõhummogu-Eestih poolil latsil kuul lõpõtamalda' jäämä.

A no' pia vähä tormast. Kohes tuu 10 000 sis pandas?

Nii, proom' eis' kokko lüv-vä'. No ku' tahat hüvvä ülikunda, sis umbõs 7000 kruuni piat vällä k' auma. A kiä' tuu õks ost sääntsele kasumisõ iäh poiskõsõlõ, kiä' aastaga peräst taahha inäp sisse maha-ai'?

Ja päälegi', ülikunda olõ-õi' ma' kuigi' nõuh kulust lugõma. Ku' pia meheikkä joudnu' poiskõsõl s'ooniaoni olõ-õi' viil kõrralikku (kõrralik ja kallis olõ-õi' üts ja sama) ülikunda ja lipsusõlmõ põimmisõst piat imä appi kutsma, sis tuu olõ-õi' muu' ku' vanõbidõ hoolõtus, kiä' ommava' poiskõsõ elost ette valmstamisõl üte

päätkü vaihhõlõ jätnü'. (Tüt-rika pidokleitõga' om vaest ts' uut tõõnõ asi, näil kõlba-ai' hinnäst inne pito näidädä' pidorõvih. Vai ma' ka' tiia-ai. Ull om tuu kiä' pruun naisi as' ost arvu saia'.)

Ja massinat, nii ku' Ameerika om kombõst koolilõpust kinki', 10 000 kruuniga' joht saa-ai'. Lõpupido, noh... praasnik om muidogi suur, a pall' o nuu' 18-aastagatsõ' õks joudva' maahha juvva'.

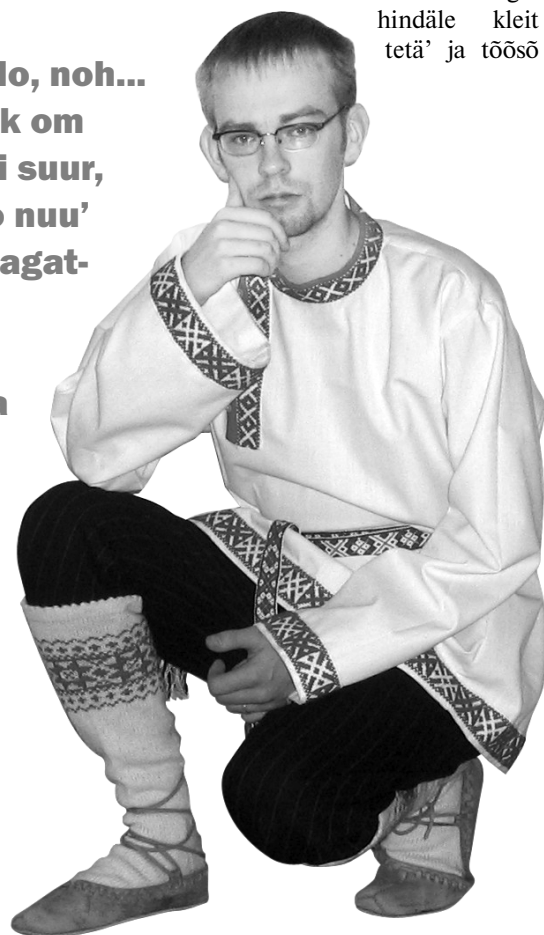
Lõpupido mõnisada kruuni. Mõnõ' kooli' pidävä' ka' uhkõ reisu vällämaalõ, paar tuhat kruuni nägo. Kingitus... no inämbüs näist mass vaest

kah paar tuhat kruuni. Op-pajalõ määnegi' tsill' okõnõ kink, paarsada kruuni inemise päält. Vahmiil tulõ kah küllä, no katat veid' o suurõba lavva, pall' o sis tuugi' minnä' saa.

No saa-as õks rahu, minkõ peräst sis Talina ja Tarto latsi jaos om 10 000 kae' õt väi-ga normaalnõ raha, minkõst veidebä saaki-i' lõpõtaminõ massa'. Ülikooli lõpõtatsõ' inemisõ' õks hoops veitübä rahhaga', tuud ma tiia' kindlahe.

Ma küsse perrä. Üts väiga illos tütrik, kiä' aastaga iist lõpõt Talinah üte nii-üldä' eliitkooli, oll pandnu' 5000 kruuni (vanõbidõ rahha, mitte hindä rahha) tuu pääl, õt üteh kuulsa moedisainõriga' hindäle kleit tetä' ja tõsõ

Lõpupido, noh... praasnik om muidogi suur, a pall' o nuu' 18-aastagatsõ' õks joudva' maahha juvva'

samapall' o mass lõpukink – kullassepä man kaalaehte tegeminõ, minkõ tütrik oll eis' vällä mõtõlnu'.

No hüä, ku' rahha johus olõma, sis tuust saat õks arvu, õt tütar taht illos olla'. Kingituse tegemisõ pääl saa-ai' kõvõrihe kaia'.

A lõvvüs ka' sääntsit, mia' pandva' õkva ar' hiitümä. Näütuses ütlivä' üte', õt näil oll vaia limusiin üüri' ja tuuga' müüdä päälina huultsit ringi hojata'.

Vai mitmõ tuhandõ kruuni iist inne pito solaariumih k' avvu', õt tuu, mia' kleidist vällä paistus, õks pruunip olõsi'. Vai kuus tunni meiki tetä' ja hiusit kõrda panda', mia jälki' pikält pääl tuhandõ kruuni mass.

Võeh. Essüs tuu, kiä' mõtlõs, õt ma' naka no' rikkit inemisi pilkamma. Naka-ai', tuu omgi' hüä ku' inemisõ' hõste eläse'. Ma mõtli eis' ka' ütspäiv, õt piak rikkast nakkama.

A murõhtama pand tuu, ku' latsõ' kõnõlõsõ' mitmõ tuhandõ kruunisõst limusiinõga' ringi aelõmisõst vai jummal tiid mitmõkümnest kõrrast solaariumih k' augist sõnno-ga «oll vaia». Tuu näütäs, ku' süvvä nuuri päähhõ om uma küüde' ajanu' tarbimisütis-kunna jälle vaim.

Nuu' inemisõ', kinkõ latsõ' lõpõdi' kooli tasatsõbalt ja nõvva-as rahahunkit hindä pruunist küdsämisõ, jahisõidu vai õhupallõlinnu jaoks, vaid pei' tähtsambäst tuud pido-päivä hindäle tähtsidõ inemisi seltsih pitä', piasi' hindäle hõste kasvatõ inemisõ peräst õnnõ suuvma.